

6 december 2007

Möten med muslimer i Sverige

Snart tjugo miljoner muslimer lever i Europa, och runt 300 000 i Sverige. Knappt fyra procent av Sveriges befolkning är muslimer, och bara en liten del av dem utövar sin religion, är praktiserande.

Men alla muslimer, oavsett grad av religiositet, behandlas ungefär på samma sätt. De möts av fördomar, okunskap och hat. Detta konstaterande låter journalisten och författaren Kerstin Gustafsson Figueroa bli utgångspunkt för en antologi - För Guds skull. Muslimer i Sverige - fylld av personliga samtal med människor bakom stereotypierna.

Gustafsson Figueroa reser genom Sverige och låter individer med olika ursprung och erfarenheter komma till tals: Bahar född i Iran, Emin i Bosnien och Mohammad i Sverige, för att nämna några. Somliga är uppvuxna i Sverige, några har konverterat till islam. Alla talar de om livets goda sidor här, men även om svårigheter med att bli utpekade som avvikare. I fokus står den religiösa tron. Vi får ta del av berättelser om hur deras tro har förändrats i uttryck och intensitet under livets vindlande färder. Mehmet äter fläsk och fastar inte under Ramadan. Men han tror på Gud och identifierar sig som muslim. Han har en tanke om att religiositeten tilltar med åren. Det har han sett bland vänner och anhöriga omkring sig. Tjugoåriga Sarra däremot är redan intensivt religiös. Hon berättar om sin inspirerande vallfärd till Mekka. Gharib, tidigare gerillasoldat, numer kommunalpolitiker i Piteå, är präglad av idéer om socialism. Han läser om Koranen och finner ord om frihet och jämlikhet. Bashir Aman Ali, som driver en muslimsk friskola med ordning i klassrummen, välkomnar istället den folkpartistiske skolministern Jan Björklund: "Han är min man!"

I nitton kapitel, med både abstrakta insikter och vardagsnära humor, banar Gustafsson Figueroa vägen för mer nyanserade uppfattningar om svenska muslimer. De visar sig arbeta som civilingenjörer och forskarasistenter lika väl som taxichaufförer och pizzabagare. Och kvinnor i själ kan uppenbarligen jobba som både elektriker och biomedicinska analytiker. Bland de intervjuade finns religiösa ledargestalter med stort inflytande över muslimer i Sverige: Mohammad Muslim, svensk konvertit och imam i både Uppsala och London, och Bejzat Becirov, Vd för stora moskén i Malmö. Här visas prov på Gustafsson Figuroas styrka som författare. Hon förmedlar glimtar av hur dessa religiösa företrädare tolkar och lever islam, inte genom några programförklaringar utan genom lågmälda samtal om deras liv.

Faktum är att Gustafsson Figueroa har samtalat med svenska muslimer under lång tid. Redan i början av 1990-talet publicerade hon en antologi baserad på intervjuer med muslimska kvinnor: Profetens döttrar. I den nu aktuella boken framgår hur hon de senaste tio åren regelbundet umgåtts med Ismail, en av "fotbollsfarsorna" som hejat fram sönerna genom åtskilliga turneringar. Hon skriver om sin spontana förvåning när han avböjer en intervju på tu man hand i hennes hem: "Nämen Ismail, kom igen, varför går det inte lika bra här? Vi har ju känt varandra i över tio år." Men där drog Ismail en gräns, av respekt för Gud och Gustafsson

Figueros man. Han refererar till ett för honom tydligt bud i Koranen om att aldrig sitta ensam i ett rum med en kvinna.

I kapitlet om Ismail ges ett lysande exempel på hur respektfull samlevnad kan ske i all enkelhet. Han brukade heja på sin son på arabiska: "Hatla, skrek han, hatla, det betyder uppåt, alltså på fotbollsplanen." Tränaren ville förbjuda detta och endast tillåta hejarop på svenska, men: "Vi var en grupp föräldrar som tyckte att detta förbud var mer än löjligt, så vi började heja på arabiska vi också. Hatla, hatla! skrek vi allihop. Tränaren sade inte ord mer om detta och han slutade så småningom."

För Guds skull ingår i UR:s satsning "Muslim i Europa", med syfte att ge en bred skildring av muslimskt vardagsliv och motverka diskriminering. Med ständigt nya rapporter om islamofobi är detta en vällovlig insats och Gustafsson Figueros bidrag är enastående bra. Som forskare inom detta fält vill jag ändå bidra med några kritiska reflektioner. En risk med sådana här ansatser att avdramatisera och normalisera muslimer, är att det sker på bekostnad av "andra" muslimer som pekas ut som "konstiga" och eventuellt "farliga". I denna bok talas det om "fundamentalism" och "wahhabism" som det avvikande, utan närmare beskrivning än att det är en strikt och "mycket ovanlig" riktning inom islam med koppling till Saudiarabien. Boken avslutas med ett avsnitt där en taxichaufför, själv shiamuslim, berättar att han lyckats få en wahhabitiskt dominerad källarmoské stängd: "Jag vill inte att de ska förstöra islam."

En annan uppenbar risk med uppvärdering av stigmatiserade grupper är att man underkommunicerar känsliga frågor som annars vore värda att stötas och blötas i offentlig debatt. Här menar jag dock att Gustafsson Figueros inte väjer för det svåra. Ett tydligt exempel är det kapitel där hon återser en av kvinnorna som hon skrev om i Profetens döttrar. Kvinnan, Eva, berättade då om "en svår tid" med sin make i Turkiet. Nu skrädder hon inte orden utan talar om det som ett helvete: "Det var ungefär som i filmen Inte utan min dotter. Skillnaden var att jag inte hade en dotter, utan två." Genom Gustafsson Figueros försorg får vi inblick i Evas upplevelser av att bli kontrollerad av sin makes familj, misshandlad och fråntagen pass, pengar och nycklar. Vi får också läsa om hur den religiösa tron blev ett sätt att nå inre styrka och delta i gemenskap. Strategin som gör det möjligt för Gustafsson Figueros att beröra denna problematik tycks dock vara densamma som många muslimer använder sig av, nämligen att särskilja religionen islam från kulturella traditioner - det ultimata goda i motsats till människors vanor och ovanor. Jag menar att det är lämpligt att som utomstående författare göra sig medveten om denna distinktion och fundera över dess konsekvenser. Alldeles tydligt finns där potential, såsom i imamen Mohammed Muslims uttalande: "Om alla muslimska kvinnor visste vilka rättigheter som religionen ger dem, skulle de muslimska männen få det hett om öronen".

Här befinner vi oss i epicentrum för muslimsk debatt, både internt och med icke-muslimer. Andra brännande frågor är avståndstagandet från Darwins utvecklingslära och förbudet att gifta sig med icke-muslimer. Vad vi bär med oss efter att ha läst Kerstin Gustafsson Figueros bok är att muslimer involverar sig i sådana förhandlingar om hur islam ska förstås, och att de dominerande "sanningarna" inte på något enkelt sätt förutbestämmer människors levda liv.

Pia Karlsson Minganti

Artikelförfattaren är etnolog och skrev sin doktorsavhandling om muslimska flickors integration i Sverige.
--